

בס"ד, ג' חשוון התשפ"ו

זבחים מ"א – דרשות היקש וקל וחומר, ומחלוקת רבי מאיר וחכמים בפיגול בחצי מתיר

שאלות:

1. האם דבר שנלמד דרך היקש, יכול להמשיך וללמד על דבר אחר?

סיום הדיון בלימודו של רבי ישמעאל

הגמרא מסיימת את הדיון מהדף הקודם, בקל וחומר של רבי ישמעאל ללימוד דיני פר יום הכיפורים, ומרחיבה אותו כעת גם לשעיר יום הכיפורים.

- **הקל וחומר לשעיר יום הכיפורים:** הגמרא מסבירה שלשיטת רבי ישמעאל, גם שעיר יום הכיפורים לומד באותו אופן את דיני "את, בדם, וטבילה" בקל וחומר משעירי עבודה זרה: ומה במקום שלא הושוו הקורבנות (פר העלם דבר ושעיר יום הכיפורים), הושוו מעשיהם. במקום שהקורבנות כן שווים (שעירי עבודה זרה ושעיר יום הכיפורים, שניהם שעירים), אינו דין שיושו מעשיהם?
- **הקושי "דבר הלמד בהיקש...":** הגמרא מקשה שעירי עבודה זרה, שהם הבסיס ללימוד, לומדים את דיניהם בהיקש מפר כהן משיח. אם כך, איך ניתן להשתמש בהם כמקור ללמד קורבן אחר בקל וחומר?
- **רב פפא מתרץ** שהתנא מבית מדרשו של רבי ישמעאל סובר ש"דבר הלמד בהיקש כן חוזר ומלמד בקל וחומר".
- **הצורך בהיקש נוסף:** מכיוון שרבי ישמעאל לומד את הדינים בקל וחומר, הוא דורש את המילה "**לפר**" באופן שונה מהברייתא המקורית. הוא דורש "לפר – זה פר העלם דבר של ציבור", וזה לימוד תמוה, שהרי הפסוק כולו עוסק בפר הזה. **רב פפא** מסביר שהכפילות הזו בהיקש נצרכה כדי שפר העלם דבר יוכל ללמד את דיני האימורים (יותרת ושתי כליות) לשעירי עבודה זרה. מכיוון שפר העלם דבר עצמו לומד את הדינים האלה בהיקש, ההיקש הכפול הופך אותו כאילו הדין "כתוב בו בגופו", וככה הוא יכול ללמד לקורבן אחר בהיקש.
- **ברייתא מסייעת וקושיה:** הגמרא מביאה ברייתא שתומכת בדברי **רב פפא**, ודורשת את הפסוק בפרשת שלח ("וּחֲטָאתֶם לְפָנַי דִּי עַל שִׁגְגַתֶּם") כדי להשוות את "חטאתם" (שעירי עבודה זרה) ל"שגגתם" (פר העלם דבר) לעניין אימורים, ומוסיפה שנדרש ההיקש הנוסף של "לפר", כי "דבר הלמד בהיקש לא חוזר ומלמד בהיקש". **הגמרא מקשה:** למה צריך את ההיקש הזה, הרי כבר למדנו מהמילה "**החטאת**" בברייתא המקורית לרבות את שעירי עבודה זרה? **רב פפא** מתרץ שההיקש הראשון נדרש רק להזאות הכתובות במפורש, וההיקש השני נדרש לדיני האימורים, שאינם כתובים.
- **מחלוקת תנאים בדרשות:** **רב הונא בריה דרב נתן** מקשה ל**רב פפא** מהברייתא שהובאה לסייע לו (בדף מ'), שאמרה "לרבות פר יום הכיפורים לכל מה שאמור בעניין", כלומר היקש גורף אחד לכל הדינים, בניגוד לפירוש של **רב פפא** לברייתא הראשונה ("את, בדם, וטבילה"). **רב פפא** מיישב את הסתירה ואומר שיש מחלוקת תנאים בין הברייתות: הברייתא הראשונה מרבה רק "את, בדם וטבילה", ואילו הברייתא השנייה (דבי רבי ישמעאל) מרבה הכל.

2. האם חטא של כהן משיח חמור משל הציבור?

דרשות אגדה על ההבדלים בין קורבנות החטאת

אגב הדיון, הגמרא מביאה שתי אגדות מביית מדרשו של רבי ישמעאל,

- למה אימורים לא הוזכרו בפר העלם דבר? משל למלך שכעס על אוהבו (הציבור). מרוב אהבתו, הוא מיעט לדבר על קלקולו וקיצר בתיאור חטאו (ולכן לא פירט את האימורים).
- למה נאמר "פְּרַקְתָּ הַקֹּדֶשׁ" בכהן משיח ולא בציבור? משל למלך שמדינה מרדה בו. אם רק מיעוט מרד (כמו חטא של יחיד – הכהן הגדול), הפמליה של המלך נשארת. אבל אם רוב המדינה מרד (כמו חטא הציבור), הפמליה שלו מתפרקת, וכביכול הקדושה פחותה.

3. זאב הקריב את הלבונה במחשבת פיגול ואת הקומץ בשתיקה האם המנחה התפגלה?

מחלוקת רבי מאיר וחכמים ב"פיגול בחצי מתיר"

המשנה שלנו אומרת: "כל מתנות הדם שעל מזבח הפנימי כולן מעכבות, לפיכך אם נתן כולן כתיקן ואחת שלא כתיקנה... פסול ואין בו כרת", כלומר צריך לפגל בכל המתיר. אגב הדין הזה, הגמרא דנה במחלוקת על "פיגול בחצי מתיר" ממסכת מנחות.

- המחלוקת במנחה: במשנה במנחות, יש מחלוקת לגבי מנחה שיש לה שני "מתירים" (קומץ ולבונה). אם פיגל באחד מהם ולא בשני:

- רבי מאיר אומר: פיגול, וחייבים עליו כרת.

- חכמים אומרים: אין כרת עד שיפגל ב"כל המתיר".

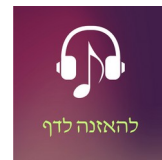
- הסבר ריש לקיש לשיטת רבי מאיר: ריש לקיש מסביר שרבי מאיר לא חולק על העיקרון של "כל המתיר". אלא הוא סובר ש"כל העושה – על דעת ראשונה הוא עושה". כלומר, אם חשב פיגול במתיר הראשון ואז שתק בשני, אנחנו מניחים שהמחשבה הראשונה נמשכה גם לשני.

- ההוכחה של ריש לקיש מהמשנה שלנו: ריש לקיש מוכיח את ההסבר מהמשנה שלנו. הוא מדייק: אם נתן את כולן כתיקן ואחת בסוף במחשבת פיגול – זה רק פסול. כלומר אם נתן את הראשונה במחשבת פיגול והשאר כתיקן – זה כן פיגול. הדיוק הזה מתאים רק לשיטת רבי מאיר לפי הסברו (לחכמים, הרי לא מפגלים בחצי מתיר; ואילו לרבי מאיר, אם היה סובר שמפגלים בחצי מתיר, היה צריך להיות פיגול גם במקרה של המשנה).

- הגמרא דוחה את ההוכחה של ריש לקיש ומראה שניתן להסביר את המשנה גם לפי שיטת חכמים:

- הסבר רבי שמואל בר יצחק: ניתן לומר שהמשנה כשיטת חכמים, והכוונה ב"כולן כתיקן" היא שחשב בכולן כתקנת מחשבת פיגול, ובאחרונה שתק. והמשנה באה ללמד שלא אומרים "הכל הולך אחר הראשונה".

- הגמרא מקשה על ההסבר הזה: הלשון "כתיקנה" משמעה להכשר, ואם ככה איך ניתן לכנות שתיקה באחרונה "שלא כתיקנה" ביחס לפיגול? לכן, רבא ורב אשי מציעים הסבר קצת שונה: "כולן כתיקן" פירושו שחשב פיגול, והמילים "שלא כתיקן" באחרונה מתייחסות למחשבה פוסלת אחרת – "חוץ למקומו" (לפי רבא) או "שלא לשמה" (לפי רב אשי). מחשבה כזו פוסלת את הקורבן ומוציאה אותו מידי פיגול. הגמרא מוסיפה שלפי ההסבר

הזה, גם אם האחרונה הייתה בשתיקה, הדין היה פסול ולא פיגול, והלשון "ואין בו כרת" נאמרה רק בגלל ההשוואה לרישא.

- **קושיה מברייטא:** בסוף, הגמרא מקשה מברייטא שאומרת שבקרבנות הפנימיים, "פיגול בין בראשונה ובין בשניה ובין בשלישית... רבי מאיר אומר פיגול... וחכמים אומרים אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר". הברייטא הזו נראית סותרת להסבר של ריש לקיש, ומראה שרבי מאיר חולק עקרונית על "פיגול בחצי מתיר". הדיון בברייטא הזו יימשך בדף הבא.